

تحقق انقلاب عظیم حضرت مهدی (عج) به عنوان بزرگترین تحولی است که بشر در حیات خود خواهد دید. این واقعه بزرگ بر پایه‌های استوار است که از مهم‌ترین آنها فراهم آمدن اران، همراهان و هم‌زمانی است که تا پای جان برای اجرای اهداف آن حضرت از پای ننهند. آ‌بازشناسی این عوامل ما را به شناخت آن حکومت سترگ نزدیک خواهد کرد. آنگاه خوشن را با آن شرایط و ویژگی‌ها محک خواهد زد و از خود خواهد پرسید: آیا ما خود را برای آن روزگار آماده ساخته‌ایم؟ شاید آن روز، همه‌ی ن‌فردا باشد. با فهم این ویژگی‌ها درخواهیم یافت که پای رفتن این راه را داریم یا خیر؟ و در آن روز موعود و در هنگامه نبرد حق با باطل در کدامین جبهه قرار خواهیم گرفت؟ با گذری در بوستان کلام معصومان(ع) این ویژگی‌ها به خوبی فراروی ما قرار خواهد گرفت. برخی از ویژگی‌های اران آن موعود امتها از این قرار است: - شناخت پروردگار خداوند متعال فلسفه اساسی آفرینش انسانها را عبادت و بندگی معرفی فرموده است. در آنجا که می‌فرماید: «وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون»¹ «جن و انس را جز برای آنکه عبادت کنند خلق نکردم.» این مهم، زمانی حاصل می‌گردد که شناخت نسبت به آن ذات مقدس فراهم آید. پس از شناخت خداوند است که راه رشد، هموار و موانع برطرف می‌شود. اران امام مهدی (عج) از جمله کسانی هستند که خداوند را آن گونه که شایسته است می‌شناسند. حضرت علی(ع) این شناخت والای خداوند را در این شان این گونه وصف فرموده است: «رجال مومنون عرفوا الله حق معرفته و هم انصارالمهدی فی آخر الزمان،² مردانی مومن که خدا را چنان که شایسته است شناخته‌اند و آنان، اران مهدی(ع) در آخرالزمانند.» امام صادق(ع) ششمین ستاره فروزان سپهر ولایت، قلبهای آنان را بسان پولاد دانسته می‌فرماید: «... رجال کان قلوبهم زبر الحدید لا شوبها شک فی ذات الله اشد من الحجر...»³ آنان مردانی‌اند که دلهاشان گویا پاره‌های آهن است. هیچ تردیدی نسبت به خداوند قلبهاشان را ن‌آید و [قلبهاشان] از سنگ استوارتر است.» - شناخت امام زمان(ع) اگرچه شناخت امام در هر زمان برپایه روان لازم و ضروری است، ولی آنچه که شناخت رهبر آخرین را از اهمیت بی‌چندانی برخوردار می‌سازد، شرایط و ژرفای او است. ولادت پنهان، زیست پنهان، امتحانات سخت و دشوار، برخی از این ویژگی‌هاست. اران امام مهدی(ع) امام خوش‌ش‌را به بهترین وجه می‌شناسند و این شناخت آگاهانه در تمامی وجودشان رسوخ کرده است؛ بنابراین ار او شدن بدون شناخت آن بزرگوار امکان‌پذیر نخواهد بود. در روایات فراوانی بدان شده است: «...من مات ولم يعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة؛ هر که بمرد و امام زمان خوش را نشناسد به مرگ جاهلی خواهد مرد.» همچنان امام صادق(ع) فرمود: «... اعرف امامک فاذا عرفته لم تضرك؛ تقدم هذا الامر ام تاخر... فمن عرف امامه کان کمن هو فی فسطاط القائم(ع)؛⁵ امام خوش را بشناس، پس وقتی او را شناختی پیش افتادن و تاخیر این امر [ظهور] آسبیبی به تو نخواهد رساند... پس هر آن کس که امام خوش را شناخت، مانند کسی است که در خانه قائم(ع) باشد.» اگرچه حضرتش در پس پرده غیبت است، ولی هرگز جمال وجودش برای انسانهای مهدی صفت پنهان نبوده است. اگر معرفت به آن حضرت نباشد، دن ظاهری این شان نیز سودی در بر نخواهد داشت. کم نبودند کسانی که همواره جمال دلنشین پد امیر اکرم(ص) و آئمه اطهار(ع) را زیارت می‌کردند، ولی بهره معرفتی چندانی از آن اسوه‌های آفرینش نبردند. امام صادق(ع) فرمود: «و من عرف امامه ثم مات قبل ان یقوم صاحب هذا الامر کان بمنزله من کان قاعدا فی عسکره لابل بمنزله من قعد تحت لوائه؛⁶ هر آن کس که امامش را شناخت و قبل از قیام صاحب این امر (امام زمان ع) از دنیا رفت، بسان کسی است که در سپاه آن حضرت، خدمتگزاری خواهد کرد؛ نه، بلکه مانند کسی است که زیر پرچم آن حضرت است.» بنابراین اگرچه شوق دیدار آن حضرت و سعادت دیدنش از اهمیت بسیار برخوردار است ولی از آن مهم‌تر شناخت و معرفت این شان است که حاصل آن، ارتباط روحی و سخاوت با آن امام همام است. به عقیده ن‌اگر کسی به وظیفه و تکلیفی که خداوند متعال برایش تعیین فرموده عمل کند، خود آن بزرگوار به دیدنش خواهد رفت؛ چنان که در طول همه سالهای غیبت چنین بوده است. امام صادق(ع) در کمال تأکید، شان را به شناخت خداوند، پد امیر و حجت‌های الهی فراخوانده، از جمله دعا‌های دوران غیبت را اینگونه توصیف فرموده است: «اللهم عرفنی نفسک فانک ان لم تعرفنی نفسک لم اعرف نبیک اللهم عرفنی رسولک فانک ان لم تعرفنی رسولک لم اعرف حجتک، اللهم عرفنی حجتک فانک ان لم تعرفنی حجتک ضللت عن دن؛⁷ بارالها! خود را به من بشناسان که اگر خودت را به من معرفی نکنی پد امیرت را نشناسم. بارالها! پد امیرت را به من معرفی کن که اگر پد امیرت را به من معرفی نکنی حجتت را نشناسم، بارالها حجتت را به من معرفی کن که اگر حجتت را به من معرفی نکنی از دن خود گمراه شوم.» این دعا علاوه بر امام صادق(ع) از نواب اربعه نیز نقل شده که احتمال دارد این شان از خود حضرت مهدی(ع) نقل کرده باشند.⁸ - اطاعت محض از خداوند و اولیای او پس از شناخت خداوند و امام زمان(ع) و اعتقاد به آنان با این شناخت و اعتقاد را عملی کرد و تبلور حقیقی آن در اطاعت محض از آن انوار پاک است. همسو کردن رفتارها، نیتها و جهت‌گیریها طبق خواست رهبر الهی از مهم‌ترین ویژگی‌های رهروی راستین است و این صفت به خوبی در اران امام مهدی(ع) وجود دارد. شان توجه اینک که اگر کسی در مرحله شناخت، در حد ممکن معرفت کسب نمود، در مرحله اطاعت دچار تردید نخواهد شد؛ حال آنکه اگر کسی در آن مرحله دچار تردید و نقصان معرفتی شد، در مرحله اطاعت هرگز پد رو خوبی نخواهد بود. در قرآن کریم اطاعت از امام، همسنگ اطاعت از

خداوند و پیامبر او شمرده شده است؛ آنجا که خداوند می فرماید: (اطعوا... واطعوا الرسول واولی الامر منکم)؛ 9 «از خداوند و رسول و صاحب امرتان اطاعت کنید.» اگرچه امروزه حضرت مهدی (ع) در پس پرده غیبت است، اما اراده و فرمانش را باید گردن نهاد؛ چرا که اگر کسی اکنون از دستورات آن حضرت اطاعت کرد در زمان ظهور نیز چنین خواهد بود. رسول گرامی اسلام (ص) در این باره فرمود: «طوبی لمن ادرک قائم اهل بیت و هو مقتد به قبل قیامت»؛ 10 «توبی و تیرا من عدوه و توبی الائمة الهادیه من قبله اولئک رفقاء ذوو ودی و مودتی و اکرم امتی علی»؛ 10 خوشایند به حال کسی که، قائم اهل بیت را درک کند؛ حال آنکه پیش از قیامت او نیز در راه او باشد. با دوست او دوست و با دشمن او دشمن [و مخالف] و با رهبران و پیروان هدايتگر پیش از او نیز دوست باشد. انسان همنشین و دوستان من و گرامی ترین امت من در نزد من هستند.» - احترام خالصانه از آنجایی که امام حقی بزرگ برگردن پیروان دارد، خداوند متعال احترام او را بر مردمان لازم فرموده است. از این رو هر آنچه ما به بزرگداشت او می شود از سوی ارباب آن حضرت انجام می گیرد. ایشان روح را در زمان غیبت در خود ایجاد نموده اند تا در زمان ظهور نیز همواره در تمامی امور، احترام آن حضرت را پاس دارند. ائمه معصومین (ع) که معلم انسانها اند، هرگز از این مهم غفلت نکرده و عظمت شأن آخرین معصوم (ع)، آنها را به تکریم و احترامی مثال زدنی واداشته است. وقتی «دعبل خزاعی» قصیده ای غرأ برای امام علی بن موسی الرضا (ع) خواند - که در ابیاتی از آن به حضرت مهدی (ع) اشاره شده بود. حضرتش به احترام ذکر نام مقدس ایشان، متواضعانه برخاسته، دست بر سر نهاد و برای فرج قائم آل محمد (ع) دعا فرمود. راوی این عمل ارزشمند امام رضا (ع) را این گونه وصف کرده است. «فوضع الرضا (ع) ید علی راسه و تواضع قائماً و دعی له بالفرج»؛ 11 حضرت رضا (ع) دست خود را بر سرش قرار داد و در حالی که استاده بود تواضع کرد و برای فرج او [امام زمان (ع)] دعا کرد.» به راستی کسی که از احترام اندکی به صورت برخاستن هنگام شنیدن نام آن حضرت کوتاهی می کند، چگونه می تواند در عصر ظهور به تکریم آن حضرت بپردازد و از جان خود بگذرد؟! مناسب است درباره احترام به آن حضرت بیشتر بخوانیم. از امام صادق (ع) سؤال شد: «چرا به هنگام شنیدن نام «قائم» لازم است برخیزیم؟! آن حضرت فرمود: «آن حضرت، غیبت طولانی دارد و این لقب یادآور دولت حق آن حضرت و ابراز تأسف بر غربت اوست و لذا آن حضرت از شدت محبت و مرحمتی که به دوستانش دارد به هر کس که حضرتش را به این لقب یاد کند نگاه محبت آمیز می کند. از تجلیل و تعظیم آن حضرت است که هر بنده خاصی در مقابل صاحب عصر خود هنگامی که مولای بزرگوارش به سوی او بنگرد از جای برخیزد، پس با دست بر خیزد و تعجیل در فرج امر مولايش را از خداوند مسئلت نماید.» 12 علاوه بر حکمت یاد شده، آمادگی افراد در هر آن، برای قیامت، و مبارزه و جهاد در راه تحکیم عدالت اجتماعی، و حفظ حقوق انسانها واجد اهمیت بسزاست. انسان منتظر که زنده ساز ظهور در عصر غیبت است، باید همواره دارای چنین هدفی باشد و در راه تحقق آن به گونه های مختلف بکوشد و تا آنجا که آمادگی را داشته باشد و ابراز دارد، که هرگاه نام پیامبر شوی قیامت (قائم) ذکر می شود به پاخیزد و آمادگی همه جانبه خویش را نشان دهد و این آمادگی را همه شه به خود و دیگران تلقین و تحکیم کند. 13 - انتظار راستین انتظار راستین که اساس شخصیت ارباب امام مهدی را شکل می دهد، پیش نه ای بس دراز و طولانی در تاریخ شده دارد. آخرین فرستاده الهی بانگ برآورده و انسانها را به روزگاری سراسر نور نوداده و فرموده است: «لا تذهب الذنبا حتی لمی امتی رجل من اهل بیتی قال له المهدی؛ 14 «ذنبها به پیمان نرسد مگر اینکه امت مرا مردی از اهل بیت من رهبری کند که به او مهدی گفته می شود.» و اکنون قرنهای آن بانگ ملکوتی می گذرد، ولی همچنان ظن دلشکن و امیدبخش آن در گوش انسانهاست. و این بشارت بزرگ زندگی مردمان را در عصر بلند انتظار با تاریخی روشن از نمودها و جلوه های فکری و عملی روز به روز به آن دروازه روشنی نزدیک تر می سازد. و آنچه در این ره یافت از ارزشی بس بلند برخوردار است زنده سازی برای ایجاد آن حکومت موعود است؛ اگر چه زمان برپایی آن از اسرار الهی و تنها در حیطه اراده خداوند است. انتظار به معنای چشم به راه بودن و درنگ کردن به امید پشامدی خاص و به بیان دیگر کشفی است روحی که موجب به وجود آمدن حالت آمادگی برای آنچه انتظار دارند می شود؛ و ضد آن آس و ناامیدی است. این اندیشه در فرهنگ مهدویت پیش از هر چیز، مشتمل بر عنصر خوشبینی نسبت به جریان کلی نظام طبیعت و سر تکاملی تاریخ و اطمنان به آینده و طرد عنصر بدبینی نسبت به پیمان کار بشر است که طبق بساری از نظرها و فرضها فوق العاده تاریک و ظلمانی است. امید و آرزوی تحقق این نوید کلی جهانی انسانی، در زبان روایات اسلامی، «انتظار فرج» خوانده شده و از جمله عبادات، بلکه برترین آنها شمرده شده است. پیامبر اکرم و ائمه معصومین (ع) بر انتظار آن روز موعود، و لحظه شماری در فرارسیدن آن حکومت حق - که تنها به دست آن حضرت تشکیل می گردد - تأکید فراوانی نموده و آن را از اصول اساسی دینداری شمرده اند و پادشاهای بزرگی برای منتظران به آن فرموده اند. از همه این روایات علمای بزرگ، انتظار ظهور منجی را یکی از وظایف مهم مردم در عصر غیبت و عنصری اساسی در زنده سازی و حفظ روحیه مناسب برای درک زمان ظهور ذکر کرده اند. و همواره مؤمنان را به رعایت این وظایف خطیر با گفتار و کردار وای داشتند. در باب انتظار فرج و ارج و اهمیت آن احادیث فراوانی از پیروان معصوم (ع) روایت شده است. رسول گرامی اسلام (ص)

در این باره فرموده است: «افضل اعمال امتی انتظار الفرج من الله عز و جل 15 برترین کارهای امت من انتظار فرج از خدای عز و جل است.» بدون هیچ توضیحی توجه خوانندگان محترم را به کلمه «اعمال» یعنی «کارها» در روایت جلب می‌نماید که آن حضرت، انتظار را عمل و کار دانسته است و نه سکون و بی‌کاری. این فرمایش پد امیر اکرم (ص) را تا حدودی امام صادق (ع) تبیین فرموده است: «من سره ان يكون من اصحاب القائم فلا تنتظر ولا عمل بالورع و محاسن الاخلاق و هو منتظر فان مات وقام القائم بعد كان له من الاجر مثل اجر من ادركه فجدوا و انتظروا هذا لكم ايتها العصابة المرحومه 16 هر کس که خوشحال می‌شود که از ائمه قائم (عج) باشد باشد منتظر باشد و با پرهیزگاری و اخلاق نیکو عمل نماید و با چنین حالی منتظر باشد که هر گاه برسد و پس از مردنش قائم (عج) به پاخیزد، پادشاه او همچون کسی خواهد بود که دوران حکومت آن حضرت را درک کرده باشد، پس بکوشد و منتظر باشد. گوارا تان باد ای گروه رحمت شده!» - آمادگی برای خدمت به حضرت مهدی (عج) آنان که وجودشان سرشار از عشق خداوند و اولیای اوست، اگر عصر ظهور را درک کنند بزرگترین افتخارشان خدمت به ساحت بلند مهدی آل محمد (ص) خواهد بود.

شاید باورکردن این سخن بسی مشکل نماید که ریشه‌های مذهب شیعه، همو که هزاران دانشمند، زانوی ادب و دانشجوئی در محضر کلامش برزمن می‌نهادند و همو که شاگردان مکتبش عقابان تیزپرواز آسمان اندیشه و علم بودند، آنگاه که نام آخرین ذخیره الهی نزدش برده می‌شد با حسرتی برآمده از عمق جان و آرزوی بی‌مانند آهی از نهاد برمی‌آورد و می‌فرمود: «لوا در کتبه لخدمته الام حاتی 17 اگر او را درک کنیم تمام روزهای زندگانی ام خدمتگزار او خواهیم بود.» هر کس بخواهد در آن روزگار به خدمت حضرتش نصیب گردد باید هم‌اکنون در دوران غربت، خدمت به آن حضرت و ائمه را در سرلوحه کارهای خود قرار دهد. بی‌تردید خادمان دوران ظهور، همان خادمان دوران غربتند. پس منتظر راستین و علاقه‌مند به حضرت مهدی (عج) باید تمامی لحظه‌های زندگی خود را سرشار از خدمت به او و راه و هدفش سپری نماید. - خودسازی و دیگر سازی یکی از ویژگی‌های ائمه است. در عصر غربت خودسازی و مواظبت بر رفتار خویش است که در پی آن، جامعه و دیگران نیز به این جهت متمایل خواهند شد. شکی نیست که دینداری در عصر غربت حضرت مهدی (عج) از هر زمانی دیگر بسی مشکل‌تر و طاقت‌فرساست. حضرت امام صادق (ع) سختی این دوران را این گونه تصویر نموده‌اند: «ان لصاحب هذا الامر غم به المتمسك فها بدنه كالخارط للقتاد ثم قال هكذا بده و فاكتم مسك شوک القتاد بده ثم اطرق لما ثم قال: ان لصاحب هذا الامر غم به فلا تق الله عبده ولا تمسك بدنه 18 صاحب این امر، غم بیتی دارد که در آن هر کس از دست خود دست بردارد همانند کسی است که با کشیدن دست خود به ساقه قتاد [که بوته‌ای تیزخوار است] خارهای آن را بسترده، پس کدام یک از شما با دست خود تیزخوار را ننگه می‌دارد؟» سپس آن حضرت مدتی سر به زیر افکنده فرمود: صاحب این امر دارای غم بیتی است پس بنده خدا با پرهیزگاری و تقوا پادشاه کند و به دست خود تمسک جوید.» اگرچه آزمایش‌های دینی برای همه ائمه آورندگان در همه زمانها، قانون الهی است؛ اما در عصر غربت تمامی عوامل دست به دست هم داده این آزمایش را به کمال خود رسانده‌اند. در این دوران است که نگهداشت دین، بسازد دشوار است و بیشتر مردم به انگیزه‌های گوناگون ائمه خویش را در زندگی از دست می‌دهند. گسترش زنده‌های ناباوری، افزایش انگیزه‌های انحراف و گریز از دین، ستیزه‌جویی‌های دشمنان با دینداران و دینداری، از مهم‌ترین عوامل این آزمایش است. آنان که در این گردابهای ترسناک، دست خود را حفظ کنند از شأن و رتبه‌ای بس رفیع برخوردار خواهند بود. پد امیر اکرم (ص) فرمود: «اعلی واعلم ان اعجب الناس اماناً واعظمهم قهناً قوم کون فی آخر الزمان لم یلحقوا النبی و حجب عنهم الحجه فامنوا بسواد علی بضا 19 ای علی! بدان که شگفت‌انگیزترین مردم از جهت امان و عظمت‌ترین آنها از روی قهنت، مردمی‌اند که در آخر الزمان خواهند بود، پد امیر را ندیده‌اند و حجت (امام‌مع) نیز از آنان محجوب است، اما به ساهی که بر سینه‌ی رقم خورده است امان آورده‌اند.» انسان در این دوران برخلاف دوران معاصر پد امیر (ص)، از تمامی درافتهای حسی نسبت به پد امیر و امام (ع) دور است و تنها براساس درک عقلی و تارخشی، پد امیر (ص) و پدشوا ان معصوم را می‌شناسد و به رسالت و امامت ایشان امان می‌آورد. امام سجاد (ع) در این باره می‌فرماید: «ابا خالد ان اهل زمان غم بته القائلین بامامته و المنتظرین لظهوره افضل من اهل کل زمان لان الله تبارک و تعالی اعطاهم من العقول و الافهام و المعرفه ما صارت به الغم به عندهم بمنزله المشاهده، و جعلهم فی ذلك الزمان بمنزله المجاهدین بدين رسول... (ص) بالسوف، اولئك المخلصون و شعثنا صدقاً، والدعاء الی دین الله عزوجل سراً و جهراً، 20 ای اباخالد، مردم زمان غربت آن امام که به امامت او معتقدند و منتظر ظهور او‌ند، از مردم هر زمانی برترند؛ زیرا خدای متعال عقل و فهم و معرفتی به آنها عطا فرموده که غم ببت نزد آنان به منزله مشاهده است و آنان را در آن زمان به مانند مجاهدان پدش روی رسول خدا (ص) که با شمشیر به جهاد برخاستند قرار داده است. آنان مخلصان حقیقی [و شمعان راستین] ما و داء ان به دین خدای متعال در نهان و آشکارند.» موفقیت در این آزمایش، نازمند بنشین است که انسان دیندار در پرتو آن بتواند در برابر تحریفها و شبهه‌ها و تردیدها رو بگرداند و نی خود را حفظ نماید و با هیچ‌یک از عوامل انحراف، خلوص دینی و دینداری را در فکر و عمل از دست ندهد. اگر چنین شد، مصداق این فرمایش رسول گرامی اسلام (ص) خواهد

بود که فرمود: «به زودی پس از شما، کسانی می آیند که یک نفر از آنان پاداش پنجاه نفر از شما را دارد.» گفتند: «ای رسول خدا، ما در جنگ بدر و احد و حنین در رکاب شما جهاد کردیم و درباره ما آیه قرآن نازل شده است.» پیامبر اکرم (ص) فرمود: «اگر آنچه از آزارها و رنجها که بر آنان می رسد، بر شما آید، بسان آنان شکستی نخواهد داشت.»

21 پاداری بردن در روزگار غایت به تحمل سختیها، محرومیتها و تنگناهای مادی خلاصه نمی شود؛ بلکه تحمل فشارهای سخت روحی و معنوی نیز، بر آنها افزوده می گردد. و چنانچه پاداری با صبر و شکستی درست و آگاهانه توأم نباشد به تدریج ناامیدها روی می آورد و باور را از روح و فکر برمی دارد. بنابراین منتظر راستی با آنکه زنده ساز صادق ظهور باشد و اگر چنین بود، داشتن ویژگیهای فوق پاره ای از خصوصیات او خواهد بود. پی نوشت: 1- ذرات/ 2. 56. بحار الانوار، محمدباقر مجلسی، ج 57، ص 3. 229. پش، ج 52، ص 4. 307. کمال الدین و تمام النعمه، شیخ صدوق، ج 2، ص 5. 409. غایت نعمانی، ص 6. 331. اصول کافی، کلینی، ج 1، ص 7. 371. کافی، کلینی، ج 1، ص 337؛ کمال الدین و تمام النعمه، ج 2، ص 342؛ غایت نعمانی، ص 8. 166. کمال الدین، ج 2، ص 9. 512. نساء/ 59 - کتاب الغیبه، شیخ طوسی، ص 456؛ کمال الدین و تمام النعمه، ج 1، ص 11. 286. منتخب الاثر، صافی گلپایگانی، ص 640، ج 3. 12. 3. پش، ج 4. 13. خورشید مغرب، محمدرضا حکیمی، ص 264 - کمال الدین و تمام النعمه، ص 644، ج 3 - همان. - غایت نعمانی، ص 200، ج 16 - پش، ص 245 - کافی، ج 1، ص 335 - غایت نعمانی، ج 1، ص 288، ج 8 - پش، ج 1، ص 319 - کتاب الغیبه، ص 456.